

ZARZĄDZANIE RYZYKIEM PODCZAS UPRAWIANIA KITESURFINGU JAKO PODSTAWOWY WARUNEK SKUTECZNEGO SZKOLENIA I BEZPIECZNEGO PŁYWANIA

Wojciech Wiesner, Piotr Kunysz

Akademia Wychowania Fizycznego we Wrocławiu

STRESZCZENIE

Artykuł omawia zagadnienia związane z bezpieczeństwem podczas uprawiania kitesurfingu (pływanie na desce z latawcem). Rozważania przeprowadzono w oparciu o procedury zarządzania ryzykiem. Procedury te można określić zamiennie jako zarządzanie własnym bezpieczeństwem. Zarządzanie ryzykiem pozwala minimalizować zagrożenia bez rezygnacji z osiągnięcia zaplanowanych celów sportowych. Autorzy w pierwszej kolejności opisują procedury związane z identyfikacją zagrożeń występujących w tej dyscyplinie. Nauczanie i uprawianie kitesurfingu wiąże się z pokonywaniem dużej ilości zagrożeń. Mają one charakter zewnętrzny i wewnętrzny. Kolejny etap to analiza ryzyka, rozumianego jako iloczyn negatywnych zdarzeń i prawdopodobieństwa ich wystąpienia. Następnie omówiono sposoby radzenia sobie z zagrożeniem w przypadku jego wystąpienia. Ostatni etap to kontrola (śledzenie) ryzyka – czy nie pojawiły się nowe zagrożenia, a ryzyko pozostaje na niezmiennym poziomie. Opisane oddziaływania metodyczne można określić mianem edukacji dla bezpieczeństwa.

Słowa kluczowe: kitesurfing, ryzyko, bezpieczeństwo, edukacja dla bezpieczeństwa.

ARTICLE INFO

PolHypRes 2018 Vol. 64 Issue 3 pp. 55 - 67

ISSN: 1734-7009 eISSN: 2084-0535

DOI: 10.2478/phr-2018-0019

Strony: 13, rysunki: 1, tabele: 5

page **www of the periodical:** www.phr.net.pl

Typ artykułu: poglądowy

Termin nadesłania: 12.05.2018 r.

Termin zatwierdzenia do druku: 02.08.2018 r.

Publisher

Polish Hyperbaric Medicine and Technology Society

WSTĘP

Bezpieczeństwo jest odwrotnością zagrożenia. Postrzegane jest ono jako stan, który charakteryzuje się niskim poziomem ryzyka utraty czegoś szczególnie cennego – życia, zdrowia, pracy, szacunku, uczuć, dóbr materialnych lub niematerialnych, itp. Dając człowiekowi poczucie pewności jest jedną z podstawowych potrzeb w piramidzie Maslowa [1]. Niniejsza praca stanowi fragment obszernych badań związanych z bezpieczeństwem w różnych obszarach kultury fizycznej. Problematyka bezpieczeństwa ma szczególną rangę w takich formach aktywności, w których zagrożenia dla życia i zdrowia uczestników jest bardzo duże.

Jedną z takich form, jest kitesurfing, który jako dyscyplina sportu został właśnie włączony do programu Igrzysk Olimpijskich w Paryżu 2024. „Mimo, iż pierwsze doniesienia o wykorzystaniu latawców do napędu łódek sięgają aż kilkuset lat przed naszą erą, to jednak dopiero na początku XIX wieku chęć wykorzystania latawca nabrała dynamiki. Historia kitesurfingu jest stosunkowo krótka, ale bardzo bogata” [2].

Kitesurfingu nie można dziś pomijać, mówiąc o sportach wodnych. O ile jeszcze kilka lat temu, latawce pojawiały się na kilku akwenach, o tyle dziś, w wietrzny dzień, stanowią pokaźny procent użytkowników każdego spotu.

O jego popularności decyduje wiele czynników. Podobnie jak niegdyś np. snowboard, jest bardzo widowiskowy – zaliczany do grupy sportów ekstremalnych (choć dzięki postępom w konstrukcji sprzętu jest dziś bardzo bezpieczny), dla osób oglądających oraz pływających kitesurferów dostarcza wielu emocji. Oprócz tego, jest tą formą rekreacji, którą można bardzo szybko opanować - średnio na naukę do poziomu pływania w ślizgu potrzeba 2 dni nauki.

„Specyfika kitesurfingu polega również na mobilności – latawiec wraz z osprzętem można łatwo spakować do plecaka, deskę chwycić dłoń i bez problemu się przemieszczać, co nie jest takie proste w przypadku wielu innych sportów wodnych”[3].

Dodatkowo wprowadza on trzeci wymiar a więc możliwość wzbijania się w powietrze i pozostawania nad wodą czasami przez kilkanaście sekund.

Rynek kitesurfingowy w Polsce rozwinął się bardzo mocno na przestrzeni ostatnich 10 lat.

Nad polskim morzem powstało wiele szkół nauczających kitesurfingu - w lecie 2018 roku było ich ponad 60. Według danych szacunkowych, w ostatnim sezonie letnim w każdej ze szkół nauczyło się pływać średnio 200 osób, co w podsumowaniu tylko 3 ostatnich lat liczbę nowych osób (uczących się – wchodzących do tego sportu) w kitesurfingu w Polsce określa na około 35000. Należy wziąć pod uwagę fakt, iż część osób uczy się kitesurfingu sama, część zaś korzysta z kursów podczas wypraw do ciepłych krajów.

Zainteresowanie kitesurfingiem rośnie bardzo mocno z roku na rok, co oznacza, że w kolejnych latach liczba zainteresowanych nauką będzie coraz większa.

O wzroście popularności tego sportu świadczą mogą następujące fakty, iż poza granicami Polski powstały już polskie bazy-szkoły kitesurfingowe: Tarifa, El Gouna (Egipt), Rodos, Paros (Grecja) a wielu Polaków naucza kitesurfingu m.in. na Cabarete, Cape Town.

Celem rozważań jest analiza podstawowych zasad edukacji dla bezpieczeństwa w kitesurfingu w oparciu o procedury zarządzania ryzykiem. Można je zamiennie nazywać jako zarządzanie własnym bezpieczeństwem, gdyż do tego sprowadza się zarządzanie ryzykiem.

Edukacja dla bezpieczeństwa w kitesurfingu jest to proces pedagogiczny zmierzający do opanowania umiejętności kontroli własnego działania podczas pływania, w kontekście zapewnienia sobie pełnego bezpieczeństwa. W pracy zaprezentowano metodyczne kroki związane z działaniami edukacyjnymi oraz ich metodologiczne uzasadnienie.

PROCEDURY ZARZĄDZANIA RYZYKIEM

Analiza zjawisk związanych z bezpieczeństwem wymaga sprecyzowania tego pojęcia. Można je interpretować jako stan (cecha, właściwość) od bezpieczeństwa rozumianego jako proces (dynamika, zmienność, rozwój). Po drugie, bezpieczeństwo należy rozpatrywać w kontekście określonej sytuacji, gdzie ważny jest podmiot (kogo lub czego dotyczy bezpieczeństwo?), przedmiot bezpieczeństwa (jakiej dziedziny działalności ludzkiej dotyczy bezpieczeństwo?) i przestrzeń (w jakim czasie i gdzie odbywa się działanie?). W niniejszym opracowaniu bezpieczeństwo omawiane jest w kontekście osób uprawiających kitesurfing.

Bezpieczeństwo jest odwrotnością zagrożenia. Wszelkim działaniom towarzyszy ryzyko. Ryzyko oznacza prawdopodobieństwo wystąpienia zdarzenia które może prowadzić do strat, jest więc iloczynem prawdopodobieństwa i dotkliwości skutków (Ryc. 1).

Ryzyko	Prawdopodobieństwo zdarzenia	Skutki tego zdarzenia
--------	------------------------------	-----------------------

Rys. 1 Schemat ilustrujący miarę wielkości ryzyka w danym działaniu. Opracowanie własne.

Procedury zarządzania ryzykiem są podstawą działania służb ratowniczych w sytuacjach katastrof i klęsk żywiołowych, stosowane są w bezpiecznym zarządzaniu przedsiębiorstwami, finansami, w łączności, informatyce, ubezpieczeniach czy w transporcie. Skuteczność tych procedur we wskazanych dziedzinach pozwala zakładać, że umiejętności zarządzania ryzykiem pozwolą również przewidywać zagrożenia we wspinaczce i panować nad ich negatywnymi skutkami.

Zarządzanie ryzykiem (*risk management*) pozwala na zmniejszenie wpływu zdarzeń negatywnych na nasze działania, a nawet na ograniczenie występowania tych zdarzeń [4,5,6]. W opracowaniu używamy zamiennie określenia zarządzanie bezpieczeństwem, gdyż ma ono istotne znaczenie edukacyjne.

Zarządzanie ryzykiem obejmuje działania polegające na:

- Identyfikacji ryzyka;
- Analizie ryzyka;
- Planowaniu sposobów radzenia sobie z ryzykiem;
- Śledzeniu ryzyka.

IDENTYFIKACJA RYZYKA (ZAGROŻENIA) W KITESURFINGU

Identyfikacja rozumiana jest jako rozpoznanie zagrożenia i jego elementów, wykrycie źródeł zagrożenia, dokonanie jego charakterystyki i klasyfikacji. Efektem tego etapu jest zidentyfikowana lista ryzyk.

- Co złego może się wydarzyć podczas konkretnych działań w kitesurfingu?
- Jakie mogą być negatywne skutki i konsekwencje tego zagrożenia?
- Czy ryzykujemy podejmując naukę kitesurfingu czy uprawiając kitesurfing?

"Kitesurfing jest sportem bezpiecznym pod warunkiem, że ludzie, którzy go uprawiają są bezpieczni i postępują zgodnie ze wszystkim obowiązującymi w kitesurfingu zasadami. Doświadczenie kilkunastu lat istnienia kitesurfingu pokazuje bowiem, iż wszystkie wypadki, które miały miejsce wynikały z nieodpowiedniego zachowania ludzi – ich brawury, braku odpowiedniego przygotowania (np. braku wiedzy z zakresu meteorologii), itd. To dlatego tak dużo czasu poświęca się podczas kursów prowadzonych przez szkoły, czy podczas kursów instruktorskich zagadnieniom bezpieczeństwa.

Samo pływanie jest bardzo łatwe – przy odpowiednich warunkach wiatrowych pływanie w ślizgu z radością na twarzy można osiągnąć po 2-3 dniach szkolenia. Jednak nie można się go nauczyć, zwłaszcza pływanie bezpiecznego, z książek ani z filmów. Przy nauce kitesurfingu należy z góry założyć konieczność odbycia kursu w szkole kitesurfingu lub pod okiem wykwalifikowanego instruktora. Tylko taka droga, polegająca na przyswojeniu wiadomości oraz kilkukrotnym przećwiczeniu wszystkich manewrów daje gwarancję przyjemności z pływania, a także „przytomnego” zachowania się w trudnej sytuacji” [2].

Zagrożenia mogą mieć charakter zewnętrzny i wewnętrzny [1].

ZAGROŻENIA ZEWNĘTRZNE

Podczas szkolenia w żeglowaniu na desce z latawcem należy zmierzać do przewidywania zagrożeń niezależnych od nas. Jest to trudne zadanie, gdyż wymaga wiedzy i dużego doświadczenia. Zagrożenia zewnętrzne pochodzą ze źródeł, na które nie mamy bezpośredniego wpływu. Do największych należą warunki atmosferyczne oraz sytuacja na akwenie (Tab. 1).

ZAGROŻENIA WEWNĘTRZNE

Uprawianie kitesurfingu tak jak każdej innej dyscypliny sportu niesie ze sobą ryzyko wystąpienia niebezpiecznych sytuacji. Ile ich będzie i jakie będą ich konsekwencje – wszystko zależy od samych kitesurferów, od ich umiejętności, wiedzy oraz wykorzystania tych doświadczeń w praktyce. Można więc stwierdzić, że zagrożenia wewnętrzne tkwią w samych kitesurferach (Tab. 2). Zależą one od nich, a często sami je wywołują. Na zagrożenia wewnętrzne powinno się mieć większy wpływ niż na zagrożenia zewnętrzne. Jednak większość osób nie potrafi dokonać obiektywnej samokontroli i samooceny zagrożeń wewnętrznych. Samopoznanie, pokonanie paniki, własnych słabości nie jest procesem łatwym. W efekcie, identyfikacja zagrożeń wewnętrznych jest niedokładna, a występujące ryzyko – wysokie. Jest to podstawowe zadanie edukacji dla bezpieczeństwa w szkoleniu kitesurferów.

Przykładowa lista zagrożeń zewnętrznych podczas nauki i uprawiania kitesurfingu.

Kategoria	Przykłady zagrożeń zewnętrznych
Dziaania innych osób	Błędy instruktora. Błędy partnera w trakcie asekuracji na poziomie nauki. Działanie innych użytkowników akwenu (nie tylko kitesurferów). Zbyt duża liczba użytkowników akwenu. Nie przestrzeganie zasad bezpieczeństwa (głównie praw drogi na wodzie). Różny poziom zaawansowania użytkowników akwenu.
Miejsce i nauki pływania	Nieprawidłowo dobrane miejsc do nauki i pływania (głębokość, zagęszczenie). Ukształtowanie dna akwenu (rafy, ...). Bliskość przeszkód. Efekty wiatrowe.
Warunki atmosferyczne	Burze, silne wiatry. Niska temperatura powietrza i wody. Wysoka temperatura powietrza. Zmienność pogody – zwłaszcza prędkości wiatru.
Sprzęt i urządzenia	Awaryje sprzętu (deska, latawiec, linki, drążek sterujący). Nieumiejętne użycie sprzętu. Wady techniczne sprzętu.

Tab. 2

Przykładowa lista zagrożeń wewnętrznych podczas nauki i uprawiania kitesurfingu.

Kategoria	Przykłady zagrożeń wewnętrznych
Stan zdrowia	Złe samopoczucie fizyczne i psychiczne. Kontuzje ograniczające sprawność ruchową i fizyczną. Choroby i inne dolegliwości.
Poziom umiejętności i sprawności fizycznej	Brak lub niskie umiejętności pływackie. Niski poziom kompetencji. Nieznajomość zasad bezpieczeństwa. Brak doświadczenia. Niska sprawność fizyczna.
Błędy podczas pływania	Nieprzestrzeganie zasad bezpieczeństwa (w tym praw drogi na wodzie). Błędy w obsłudze sprzętu. Mylne odczytywanie zagrożeń zewnętrznych.
Właściwości psychiczne	Wysoki poziom stanów emocjonalnych. Cechy osobowościowe utrudniające naukę i pływanie. Brak koncentracji uwagi. Brawura i brak samooceny sytuacji.

Idealnym momentem dla nauczania umiejętności identyfikowania ryzyka jest początkowy okres każdego kolejnego etapu szkolenia w kitesurfingu – równoległe z realizacją procesu motywacyjnego.

ANALIZA RYZYKA WYSTĄPIENIA ZAGROŻENIA

Analizę ryzyka można przeprowadzić dwoma metodami, ilościową i jakościową [1]. Metody ilościowe opierają się wyłącznie na danych statystycznych. Metody opisowe (jakościowe) są subiektywne, gdyż bazują na ocenie człowieka. Należy odpowiedzieć sobie na kilka pytań:

- Jakie jest prawdopodobieństwo, że przewidywane zagrożenie może się pojawić?
- Czy możemy zdarzenia uniknąć lub przynajmniej zminimalizować jego skutki?
- Jakim kosztem zmniejszymy ryzyko?
- W procesie nauki kitesurfingu lub samodzielnego pływania można zastosować sposób jakościowego szacowania ryzyka. (Tab. 3).

Uproszczona macierz ryzyka szacowanego metodami opisowymi. Ryzyko na poziomie 1-2 akceptujemy (ignorujemy); ryzyko na poziomie 3-4 akceptujemy (ale monitorujemy); ryzyko na poziomie 6-9 można akceptować jedynie wyjątkowo, ale z uwzględnieniem planu awaryjnego. Opracowanie własne na podstawie Rudnicki [7].

Dotkliwość skutków Prawdopodobieństwo	Poziom niski 1	Poziom niski 2	Poziom niski 3.
Wysokie 3	3	6	9
Średnie 2	2	4	6
Niskie 1	1	2	3

Edukacja dla bezpieczeństwa w kitesurfingu wymaga dokonywania samodzielnej analizy ryzyka. Każde podjęte działanie generuje inne wartości podejmowanego ryzyka. Ponadto najbardziej istotne są tu indywidualne cechy konkretnego kitesurfera oraz osób trzecich (instruktor, inni użytkownicy akwenu).

Do najważniejszych zasad edukacji dla bezpieczeństwa podczas uprawiania kitesurfingu należą:

1. WZGLĄD NA INNE OSOBY

Każdy kitesurfer powinien zachowywać się w taki sposób, aby nie stwarzać zagrożenia dla innej osoby.

2. PANOWANIE NAD SZYBKością I SKOKAMI

Kitesurfer powinien pływać z szybkością dostosowaną do swoich umiejętności oraz wykonywać ewolucje (skoki) dostosowane do umiejętności a także natężenia ruchu.

3. RESPEKTOWANIE PRAW DROGI NA WODZIE

Należy bezwzględnie przestrzegać praw drogi na wodzie – kitesurfer płynąc na halsie lub wykonując zwrot oraz skok musi wybrać taki tor i miejsce, aby zachowane były prawa drogi na wodzie.

4. WYPRZEDZANIE

Wyprzedzać można po zawietrznej i nawietrznej, ale tylko w takiej odległości, która zapewni wyprzedzanemu wystarczającą przestrzeń dla wszelkich jego manewrów.

5. START Z MIEJSCA

Kitesurfer, który rozpoczyna hals po zatrzymaniu ma obowiązek sprawdzenia, czy może to uczynić bez zagrożenia dla siebie i innych.

6. ZATRZYMYWANIE SIĘ

Należy unikać nagłego zatrzymania się, nagłego wykonywania zwrotu w trakcie pływania oraz zatrzymywania się i pozostawania w miejscu zejścia i wejścia na wodę.

7. WCHODZENIE I SCHODZENIE Z WODY

Kitesurfer powinien wchodzić i schodzić z wody tylko w wyznaczonych do tego miejscach lub miejscach bezpiecznych pod względem podłoża, kierunku wiatru, itd.

8. WYPADKI

W razie wypadku każdy, kto znajduje się w pobliżu powinien służyć pomocą poszkodowanemu.

9. WYBÓR MIEJSCA NAUKI, PŁYWANIA, SKOKÓW

Bez względu na poziom zaawansowania na miejsce nauki, pływania czy skoków należy wybierać jak najmniej zatłoczone, wydzielone (oznaczone) oraz bezpieczne pod względem ukształtowania terenu, dna i warunków wiatrowych. Należy szukać miejsc z asekuracją. Trzymać się na wodzie z daleka od łodzi, sieci i innych niebezpiecznych przeszkód.

10. DOBÓR LATAWCA

Należy dobierać latawiec odpowiednio do warunków wiatrowych oraz umiejętności. Nigdy nie należy eksperymentować z wielkością latawca, zwłaszcza przy silnym i nierównym wietrze.

11. RESPEKTOWANIE WARUNKÓW ATMOSFERYCZNYCH

Należy obserwować i analizować warunki atmosferyczne, przewidywać ich zmiany oraz reagować na ewentualne zagrożenia płynące z tych zmian.

12. BEZPIECZNE PODŁOŻE

Możliwie jak najkrócej przebywać z „odpalonym” latawcem na lądzie. Woda jest o wiele bezpieczniejszym podłożem.

13. SYSTEMY BEZPIECZEŃSTWA

Należy stosować latawce z kilkoma sprawnymi systemami bezpieczeństwa. Należy sprawdzać działanie tych systemów co pewien czas, znać zasadę ich użycia. Pod żadnym pozorem nie należy eksperymentować z własnymi „patentami” bezpieczeństwa.

14. ASEKURACJA – SYSTEM PARTNERSKI

Należy unikać pływania samemu – pływać w towarzystwie partnerów (znajomych), na spotach posiadających asekurację na wodzie i na lądzie.

15. LATAWIEC – W SYTUACJI ZAGROŻENIA JEST NAJWAŻNIEJSZY

W sytuacji zagrożenia, kłopotów z opanowaniem deski należy skupić się na latawcu – kontrolować jego pilotowanie, zmniejszyć moc a jeśli to nie przynosi pożądanych efektów, użyć systemu bezpieczeństwa. Nie należy za wszelką cenę skupiać się na desce w momencie kiedy nie panujemy nad latawcem.

16. LINKI

Należy unikać sytuacji, w których linki latawca znajdującego się w powietrzu stają się luźne. Luźne linki uniemożliwiają sterowanie a więc kontrolę latawca.

Nigdy nie należy chwytać za 2 lub więcej linek podpiętych do latawca, bez względu na to czy latawiec jest w powietrzu, leży na wodzie lub na plaży. Co jakiś czas należy sprawdzać (zwłaszcza startując latawiec) czy linki nie są splatane, skrzyżowane. Nigdy nie należy wchodzić (osoba pływająca lub postronna) między linki latawca leżącego na wodzie.

17. POŚPIECH VS SPOKÓJ

Przygotowując latawiec, podpinając go do trapezu, startując latawiec i pływając należy wyeliminować pośpiech. Pośpiech bardzo często powoduje przeoczenie szczegółów, popełnianie błędów, których w kitesurfingu nie może być!

18. UBEZPIECZENIE

Wybierając się nad wodę warto być ubezpieczonym. Pływając w Polsce powinno się posiadać ubezpieczenie Następstw Nieszczęśliwych Wypadków (NNW) oraz Odpowiedzialności Cywilnej (OC), wybierając się zagranicę warto zaopatrzyć się dodatkowo w ubezpieczenie Kosztów Leczenia (KL).

19. EKWIPUNEK BEZPIECZEŃSTWA

Na każdym poziomie zaawansowania powinno się stosować ekwipunek bezpieczeństwa. Należy do niego: kask, kapok, nożyk.

20. PYTAĆ – NIE BŁĄDZIĆ

W kitesurfingu nie może być zawahania. Jeśli nie jesteśmy czegoś pewni należy zapytać bardziej doświadczonych, bez względu na nasz poziom zaawansowania. W kitesurfingu wszyscy powinni dbać o bezpieczeństwo, wspomagać się doświadczeniem i piętnować syndrom „obiciach pytać”.

21. DBAĆ O SPRZĘT

Sprzęt kitesurfera tak jak każdy inny ulega zużyciu. Należy o niego dbać: sprawdzając często jego stan (działanie systemów bezpieczeństwa, stan linek, długość linek), odpowiednio pielęgnować (zwijanie, przechowywanie). Nie należy pozostawiać w miejscach oraz w sposób stwarzający zagrożenie – np. deska pozostawiona na plaży statecznikami (finami) ku górze.

22. WIEDZA I REFLEKSJE

Wiedzy nigdy nie jest za dużo zwłaszcza w kitesurfingu. Należy poszerzać swoją wiedzę oraz łączyć ją z praktyką. Przed każdym działaniem należy zastanowić się kilkakrotnie, jakie mogą być konsekwencje. Dotyczy to głównie najmłodszych kitesurferów, których „brak wyobraźni” często prowadzi do wypadków.

23. OKNO WIATROWE

Bezwzględnie należy przestrzegać zasady, aby w trakcie ćwiczeń lub pływania nikt nie znajdował się w oknie wiatrowym (wycinek kuli (1/4), przestrzeń po której może poruszać się latawiec sterowany przez kitesurfera) a zwłaszcza w power zone (część okna wiatrowego znajdująca się na wprost kitesurfera, w której poruszający się latawiec generuje maksymalną moc). Pędzący latawiec jest w tym miejscu bardzo niebezpieczny” [2].

Szacowane ryzyko będzie odmienne dla różnych osób i sytuacji. Tok takiego postępowania metodycznego ilustruje kolejne zestawienie (Tab. 4).

Analiza ryzyka przykładowych 5 zdarzeń negatywnych podczas nauki kitesurfingu i samodzielnego pływania. Opracowanie własne.

Negatywne zdarzenie	Źródło zdarzenia	Skutek	Postępowanie	Analiza ryzyka
1. Awaria sprzętu – np. zerwanie linki sterującej	Brak sprawdzenia (kontroli) i serwisu sprzętu	Brak kontroli nad latawcem, niekontrolowana praca latawca	Samoratownictwo – użycie systemu bezpieczeństwa	Wypadki częste, skutki zróżnicowane
2. Brak możliwości powrotu do miejsca startu (halsowania pod wiatr)	Zły dobór latawca do warunków wiatrowych, zmiana prędkości wiatru lub awaria systemu trzymowania latawca	Utrata „wysokości” na akwencie, wpłynięcie np. na niebezpieczny akwen (np. głęboka woda)	Samoratownictwo, pomoc innych osób,	Długie oczekiwanie na pomoc innych osób, długotrwały powrót do miejsca startu
3. Kolidacja z innym kitesurferem lub windsurferem	Działanie osób trzecich lub nieznaną drogą na wodzie, brak umiejętności	Brak kontroli nad latawcem, uderzenie, uraz	Samoratownictwo, pomoc innych osób,	Częste zdarzenie, konieczność użycia systemu bezpieczeństwa, konieczność pomocy osób trzecich
4. Wychłodzenie organizmu	Zły dobór ubioru, zbyt długi pobyt (podczas nauki / doskonalenia) w wodzie w niskiej temperaturze, zbyt mała intensywność zajęć (np. zmian ćwiczących na jednym latawcu)	Hipotermia	Ogrzewanie poszkodowanego, pomoc służb ratunkowych w przypadku dalszego wychłodzenia.	W zależności od stopnia hipotermii wdrożenie odpowiedniego postępowania.
5. Niewłaściwa asekuracja	Błąd partnera lub wada sprzętu	Poderwanie przez latawiec nad wodę, upadek, uderzenie, uraz, zaplątanie w linki latawca	Samoratownictwo, pomoc osób trzecich	Częste zdarzenie, konieczność użycia systemu bezpieczeństwa, konieczność pomocy osób trzecich ; w zależności od stopnia podejrzanego urazu, wdrożenie odpowiedniej procedury.

PLANOWANIE SPOSOBÓW RADZENIA SOBIE Z RYZYKIEM

Identyfikacja i analiza ryzyka pozwala na opracowanie planu postępowania w sytuacji zwiększonego ryzyka lub pojawiającego się zagrożenia. Możliwe do zastosowania są następujące strategie (Tab. 5) [1]:

- **Unikanie ryzyka** – jest to praktycznie rezygnacja z pływania, a tym samym rezygnacja z zaplanowanych osiągnięć. Sankcjonują ją prawnie zakazy normatywne.
- **Ponoszenie ryzyka** – polega na akceptacji ryzyka z wszelkimi konsekwencjami, jakie niesie ono ze sobą. W planie tym należy koniecznie uwzględnić pokrycie kosztów własnych działania – materialnych i zdrowotnych. Podjęcie działania i przyjęcie ryzyka ma sens wyłącznie w sytuacjach, kiedy poziom tego ryzyka nie jest wysoki. Celem edukacji przy tej strategii jest przygotowanie do samodzielnej identyfikacji i analizy ryzyka oraz opanowanie innych sposobów radzenia sobie z ryzykiem (np. niżej wymienionych).
- **Transfer ryzyka** – to strategia polegająca na rozproszeniu i przeniesieniu ryzyka na osoby trzecie. Sprowadza się to do:
 - ✓ Pływania z doświadczonymi kitesurferami;
 - ✓ Adekwatny do umiejętności przydział zadań;
 - ✓ Przeniesienie ryzyka na osoby asekurujące, także na lądzie;
 - ✓ Korzystanie z usług instruktora;
 - ✓ Ubezpieczenie się od skutków wypadku.

Transfer ryzyka na doświadczone i kompetentne osoby powoduje, że zmniejsza się poziom zagrożenia. Podobny sens ma przeniesienie ryzyka na ubezpieczyciela. Zawarcie umowy ubezpieczenia od następstw nieszczęśliwych wypadków w (NW) lub od skutków wynikających z odpowiedzialności cywilnej (OC) powoduje, że niektóre dotkliwosci poniesionego ryzyka zostaną złagodzone, choćby w wymiarze materialnym. W tym miejscu warto nadmienić, że ubezpieczyciel także dokonuje oszacowania ryzyka, co wyraża się wysokością proponowanych stawek ubezpieczeniowych.

- **Kompensacja ryzyka** – polega na wyrównywaniu własnych braków i niedoskonałości, poprzez stosowanie środków pomocniczych, środków asekuracyjnych lub ratunkowych, np. stosowanie zabezpieczenia na łodzi w czasie zajęć i pływania, zastosowanie systemów bezpieczeństwa.
- **Plany awaryjne** – to strategie przygotowane w przypadku podejmowania wysokiego ryzyka.
 - ✓ Procedury ratunkowe. Większość wypadków na wodzie przebiega według podobnego schematu, mimo tego, że różnią się pod wieloma względami. Można więc przewidzieć ich etapy. Stąd profesjonalne służby mogą opracować standardowe procedury postępowania. Takie procedury ratownicze są w gestii jednostek Państwowej Straży Pożarnej, policji WOPR, a na morzu SAR oraz Marynarkę Wojenną, a nawet Straż Graniczną. Warto tu także wspomnieć, że obowiązek udzielania pomocy ofiarom wypadków oczekiwany jest od każdego dorosłego człowieka [8]. Z perspektywy prawnej udzielanie pomocy osobom zagrożonym przez świadków i uczestników zdarzenia, jest ograniczony do posiadanych kompetencji w zakresie stosowanych procedur. Powszechnie wymaga się jednak umiejętności w zakresie BLS;
 - ✓ Samoratownictwo – oznacza udzielanie pomocy samemu sobie, w sytuacji pojawiającego się zagrożenia. Samo ratownictwo jest skuteczne, gdy nie wpada się w panikę, zachowa spokój i przezwycięży własne słabości. Dopiero wówczas można dokonać analizy i oceny zagrożenia i podjąć adekwatne działania samoratownicze. Podstawę samoratownictwa stanowi samokontrola i samoocena własnego działania. Samoratownictwo to umiejętność przydatna nawet wytrawnym kitesurferom.

Tab. 4

Możliwe działania wobec ryzyka podczas nauki i uprawiania kitesurfingu. Opracowanie własne na podstawie Kaczmarek [4].

Lp.	Możliwe strategie	Działania wobec ryzyka	Poziom ryzyka
1.	Ponoszenie ryzyka	Akceptacja ryzyka pływania	Bardzo wysokie
2.	Własne pokrycie ryzyka	Plany awaryjne – systemy bezpieczeństwa sprzętu	Wysokie
3.	Dywersyfikacja ryzyka (transfer)	Modyfikacja zamierzeń	Średnie
4.	Kompensacja ryzyka	Zastosowanie środków asekuracyjnych	Średnie
5.	Przeniesienie ryzyka (transfer)	Partner, instruktor, ratownik, ubezpieczyciel	Małe
6.	Unikanie ryzyka	Rezygnacja ze nauki / pływania	Brak

ŚLEDZENIE ZMIAN RYZYKA PODCZAS UPRAWIANIA KITESURFINGU

Podczas nauki kitesurfingu lub swobodnego pływania może nastąpić zmiana warunków, które rozpoznaliśmy przed wejściem na wodę. Dotyczy to zwłaszcza warunków atmosferycznych podczas dłuższego pobytu na akwenu, choć zmiana warunków wiatrowych (zwiększenie prędkości wiatru) często prowadzi do zwiększenia się zagęszczenia na wodzie.

Ostatni etap strategii zarządzania ryzykiem sprowadza się więc do następujących działań:

- Kontrola przebiegu nauki (lekcji) lub swobodnego pływania;
- Kontynuacja nauki (lekcji) lub pływania zgodnie z założonym planem, w sytuacji braku nowych zagrożeń;
- Modyfikacja poziomu klasyfikacji ryzyka, w sytuacji pojawiających się nowych zagrożeń;
- Opracowanie nowego planu reakcji na zagrożenie;
- Wdrożenie nowej strategii.

Efektom tego etapu jest ryzyko pod kontrolą oraz zmodyfikowana lista ryzyk i nowy plan reakcji na ryzyko. Podczas ostatniego etapu otrzymywane są informacje, które będzie można wykorzystać w przyszłości w kolejnych działaniach, ale przede wszystkim wpływają one na doskonalenie poziomu własnych umiejętności i wzbogacenie wiedzy o żeglowaniu na desce z latawcem.

PODSUMOWANIE

Ryzyko zawsze będzie towarzyszyć uprawianiu kitesurfingu (na etapie nauki, doskonalenia, jak i samodzielnego pływania), gdyż nie można całkowicie wyeliminować zagrożeń, które obiektywnie istnieją.

Ryzyko nie jest jednak pojęciem pejoratywnym. Zarządzanie ryzykiem pozwala minimalizować zagrożenia bez rezygnacji z osiągnięcia zaplanowanych celów. Nauka kitesurfingu w 80% czasu przeznaczonego na kurs opiera się na zagadnieniach bezpieczeństwa – sama technika pływania to jedynie 20% treści lekcji. Nauka pływania wymaga spełnienia priorytetów bezpieczeństwa w formie specjalnie ukierunkowanych oddziaływań metodycznych, które można określić mianem edukacji dla bezpieczeństwa. Uważamy, że nauczanie umiejętności zarządzania ryzykiem może stanowić bardzo skuteczny, a przy tym atrakcyjny proces edukacyjny.

Skuteczność takiej edukacji wymaga włączenia przyszłych kitesurferów w proces identyfikacji zagrożeń, analizy ryzyka, planowania strategii radzenia sobie z ryzykiem oraz śledzenia i kontroli przebiegu podjętych działań. W tak proponowanej edukacji dla bezpieczeństwa podczas uprawiania kitesurfingu kształtowane są umiejętności techniczne, ale także umiejętności podejmowania decyzji, odpowiedzialność za własne działania, przekazywane są bardzo ważne informacje teoretyczne. Tym samym edukacja dla bezpieczeństwa staje się aktywnością poznawczą kitesurfera i instruktora.

LITERATURA

7. Edukacja dla bezpieczeństwa. Podstawa programowa. (Zał. nr 4, Rozp. Min. Eduk. Narod., z dn. 23 12 2008, <http://www.men.gov.pl/>);
8. Goszczyńska M. Człowiek wobec zagrożeń. Uwarunkowania oceny i akceptacji ryzyka, Żak Warszawa 1997;
9. Kaczmarek T.T. (2008) Ryzyko i zarządzanie ryzykiem, Wydawnictwo Difin, Warszawa;
10. Kunysz P. (2012) Kitesurfing – bezpieczna, łatwa i nowoczesna forma żeglarstwa. W: Nowe kierunki rozwoju żeglarstwa i turystyki wodnej: monografia / red. Nauk. Antoni F.Komorowski, Tomasz Chamera, Gdańsk, Akademia Wychowania Fizycznego i Sportu im. Jędrzeja Śniadeckiego w Gdańsku, 2012, s.57-63; bibliogr. 3 poz.;
11. Kunysz P. (2008) Kitesurfing – bezpieczny i łatwy. Almapress, Warszawa;
12. Multimedialna Encyklopedia PWN, 2009;
13. Rajzer M., (2001) Strategie dywersyfikacji przedsiębiorstw, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa, str. 83-89;
14. Rudnicki P., Zarządzanie ryzykiem, www.rudnicki.com.pl pobrano 30.06.2010;
15. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny art. 162, <http://kodeks-karny.ovh.org/>;
16. Wiesner W. (2011) Zarządzanie ryzykiem a edukacja dla bezpieczeństwa w rekreacji Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej we Wrocławiu, nr 23, s.197-210.

dr hab. Wojciech Wiesner prof. AWF
Akademia Wychowania Fizycznego we Wrocławiu
Al. Paderewskiego 35,
51-612 Wrocław
e-mail: wojciech.wiesner@awf.wroc.pl

